

TITULACIÓ: LLICENCIATURA EN DRET

PLA D'ESTUDIS: 1992

ASSIGNATURA: DRET PENAL I (Codi 3045)

PROFESSOR/A: JOSEP M. TAMARIT SUMALLA / CAROLINA VILLACAMPA ESTIARTE

**CURS: 1r
QUADRIMESTRE: 2n**

CRÈDITS: 7,5

TIPUS: TRONCAL

1. L'ASSIGNATURA EN EL CONJUNT DEL PLA D'ESTUDIS

L'assignatura es situa en el segon quadrimestre del primer curs de l'assignatura, constitueix la primera de les assignatures relacionades amb el dret penal que es veu en la llicenciatura, car pretén endinsar els estudiants en l'estudi tant dels principis informadors del dret penal com a disciplina mitjançant la qual s'exerceix la facultat de punir de l'estat, com del concepte jurídic-penal de delicte i les categories que l'integren així com en el sistema de sancions penals.

2. OBJECTIUS DE L'ASSIGNATURA

1. Identificar el dret penal com una disciplina jurídica a través de la qual l'estat exerceix la seva facultat punitiva.
2. Comprendre el concepte jurídic-penal de delicte i els diversos elements que l'integren.
3. Assimilar el concepte de sanció penal i les seves diverses modalitats.
4. Familiaritzar-se amb l'ús de la terminologia jurídic-penal.
5. Dotar els estudiants d'eines necessàries per a la comprensió de la part especial del dret penal.

3. COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES DE L'ASSIGNATURA

1. Conèixer la bateria de principis que informen el dret penal, tant els de caràcter formal com els de caire material.
2. Identificar el concepte tripartit de delicte i les categories dogmàtiques de la tipicitat, l'antijuridicitat i la culpabilitat.
3. Aprendre el concepte de sanció penal i el seu contingut, així com les seves classes -penes i mesures de seguretat-, així com les fórmules d'imbricació d'ambdós tipus de sancions.

4. CONTINGUTS

EL DRET PENAL: CONCEPTE, FONAMENT I TEORIA JURÍDICA DEL DELICTE

Tema 1

El Dret penal: concepte.- El Dret penal objectivament considerat: delimitació amb el Dret civil i el Dret administratiu.- La potestat punitiva de l'Estat: la legitimació del Dret penal en el model d'Estat definit a la Constitució. Els principis materials informadors del Dret penal: principi de proporcionalitat; principi de protecció de béns jurídics; principi de subsidiarietat i mínima intervenció; principi de culpabilitat i de dignitat humana.

Tema 2

Les teories de la pena. Teories absolutes. Teories relatives: la prevenció general; la prevenció especial; la prevenció general positiva. Teories mixtes. L'ideal de la resocialització i la seva crisi. L'expansió del Dret penal i l'anomenat Dret Penal mínim. Estat actual del debat sobre la finalitat i la funció de la pena.

Tema 3

La llei penal.- El principi de legalitat: garanties contingudes.- La configuració constitucional del principi de legalitat penal.- La reserva de llei i els límits constitucionals a la remissió normativa: les lleis penals incompletes.- Continguts penals del principi "non bis in idem". La interpretació de la llei penal: criteris doctrinals i classes.

Tema 4

Àmbit de validesa temporal de la llei penal: irretroactivitat; successió de lleis penals. Àmbit de validesa espacial de la llei penal: principi de territorialitat; supòsits legals d'aplicació extraterritorial; l'extradició.

Tema 5

Les ciències penals. El mètode dogmàtic. Relacions del Dret penal amb el Dret processal penal, la política criminal i la criminologia.

Tema 6

La teoria jurídica del delictes: concepte de delictes.- L'evolució historico-dogmàtica dels caràcters del delictes. Models sistemàtics contemporanis.- El concepte de delictes en el dret positiu espanyol.

Tema 7

La tipicitat: evolució del concepte.- El concepte de tipus d'injust.- Funcions de la tipicitat penal.- Relació amb l'antijuridicitat.- Estructura del tipus.- Significació de l'acció com a element del tipus.- Subjectes i objecte del tipus penal.- Classes de tipus.- La formulació del tipus: elements descriptius i elements normatius.

Tema 8

L'antijuridicitat com a categoria del delictes.- L'injust penal.- Contingut material de les normes jurídic-penals primàries.- Desvalor d'acció i desvalor de resultat com a elements cofonamentadors de l'injust penal.

Tema 9

Estructura del tipus d'injust (I): La part objectiva del tipus d'injust.- Relació de causalitat i imputació objectiva; teories causals; la teoria de la imputació objectiva: concepte, àmbit i elements integradors.- El tipus d'injust en els delictes d'omissió.

Tema 10

Estructura del tipus d'injust (II): La part subjectiva del tipus d'injust.- El dol: concepte i classes.- Els elements subjectius de l'injust.- La imprudència: concepte i classes.- Delimitació dol i imprudència.- Sistema d'incriminació legal del delictes imprudent.- L'error de tipus.

Tema 11

La tipicitat i el desenvolupament del delictes: l'iter criminis.- les fases interna i externa del delictes.- Els actes preparatoris punibles.- Els actes d'execució del delictes: La temptativa: concepte i classes. La consumació del delictes.- Tipus d'autoria i tipicitat accessòria. Tipus d'autoria: concepte d'autor; formes d'autoria; la responsabilitat penal de les persones jurídiques i l'actuació en nom d'altri. La tipicitat accessòria: teoria general de la participació; formes de participació.

Tema 12

L'absència de tipicitat: causes d'atipicitat.- Absència de tipicitat i estructura típica: plantejament.- Absència d'acció.- El cas fortuït.- El problema de l'eficàcia del consentiment: grups de supòsits.

Tema 13

L'absència d'antijuridicitat.- Teoria general i funció de les causes de justificació.- La legítima defensa.- L'estat de necessitat.- L'exercici legítim d'un dret, ofici o càrrec.

Tema 14

La culpabilitat.- Culpabilitat i antijuridicitat: delimitació.- L'evolució de la teoria de la culpabilitat: concepció psicològica; concepció normativa; concepció normativa pura.- Altres doctrines sobre la culpabilitat. Teories preventives.- Conclusió: funció de la culpabilitat. Fonamentació material del judici de culpabilitat: el concepte d'home mig; enfocaments generalitzadors i individualitzadors. Elements integrants: imputabilitat; coneixement de l'antijuridicitat; exigibilitat de conducta adequada a dret.

Tema 15

L'absència de culpabilitat. - L'absència d'imputabilitat: causes d'inimputabilitat.- L'absència de coneixement de l'antijuridicitat: l'error de prohibició.- La no exigibilitat de conducta adequada a dret.

Tema 16

La punibilitat: plantejament general.- Punibilitat i teoria jurídica del delictes.- La necessitat de pena com a problema politico-criminal.- Les condicions objectives de punibilitat.- Les condicions de procedibilitat.- Les excuses absolutòries.

Tema 17

Les circumstàncies modificatives de la responsabilitat criminal.- Teoria general, concepte i classes; naturalesa.- Efectes de la seva apreciació.- Concurs i comunicabilitat de les circumstàncies.- Les circumstàncies atenuants i les eximentes incompletes: delimitació.- Règim legal de les circumstàncies atenuants i de les circumstàncies agreujants.- La circumstància mixta de parentiu.

Tema 18

Unitat i pluralitat de delictes. Unitat de fet.- El delictes continuat: concepte; règim legal; requisits; efectes.- El concurs de delictes: concepte i delimitació respecte del concurs aparent de lleis.- Dimensió dogmàtica i político-criminal del concurs de delictes.- Concurs ideal de delictes.- Concurs medial de delictes.- Concurs real de delictes.

LES CONSEQÜÈNCIES JURÍDIQUES DEL DELICTE

Tema 19

El sistema de reaccions penals: les penes i les mesures de seguretat. Monisme i dualisme. El sistema de penes. Els sistemes penals contemporanis: directius político-criminals. El sistema de penes al Codi Penal espanyol. L'abolició de la pena de mort i de les penes corporals.

Tema 20

Penes privatives de llibertat: la presó, la localització permanent i la responsabilitat personal subsidiària per impagament de multa. Penes privatives de drets: classes; especial consideració dels treballs en benefici de la comunitat. La pena de multa: el nou sistema de dies-multa. Les penes accessòries.

Tema 21

Formes substitutives de l'execució de les penes privatives de llibertat: la suspensió de l'execució; la substitució de les penes privatives de llibertat; la llibertat condicional.

Tema 22

La determinació de la pena. Plantejament del problema: enfocament dogmàtic i político-criminal. La determinació de la pena i vinculació amb el debat sobre la culpabilitat. Sistemes i fases de determinació de la pena. El sistema espanyol. Determinació qualitativa i quantitativa. Règim legal.

Tema 23

Les mesures de seguretat: concepte i fonament. La perillositat criminal. Relació entre penes i mesures de seguretat. Règim legal: Estudi del Títol IV del Llibre I del Codi Penal. Les conseqüències accessòries.

Tema 24

L'extinció de la responsabilitat penal: significat. La mort del reu. El compliment de la condemna. El dret de gràcia: amnistia i indult. El perdó de l'ofès. La prescripció del delictes. La prescripció de la pena. La cancel·lació d'antecedents delictius.

Tema25

La responsabilitat civil derivada del delict: plantejament general. Règim legal al Codi Penal espanyol. Extinció de la responsabilitat civil. La reparació i el Dret Penal. La reparació de la víctima a càrrec de l'Estat.

5. ACTIVITATS QUE ES DESENVOLUPARAN EN L'ASSIGNATURA

Respecte de cadascun dels tres grans blocs de l'assignatura es poden comptabilitzar les següents activitats, a banda de les classes teòriques impartides pel professor (activitat presencial), es realitzaran les següents activitats:

- Bloc 1 (principis informadors del dret penal): comentari jurisprudencial: consisteix en la recensió d'una resolució del TC que versí sobre un dels principis informadors de l'ius puniendi. Aquesta activitat es proposa al principi de quadrimestre i s'ha de lliurar al juny, elaborant-la sobre la base d'un guió que es facilita als alumnes, els quals, a més de poder realitzar-la en grup (màxim de tres) han de consultar bases de dades jurisprudencials per analitzar l'oscil·lació de la jurisprudència TC. (activitat dirigida)
- Bloc 2 (teoria jurídica del delict): es realitzen 5 casos pràctics, que es resolen a classe, sobre la base de supòsits de fet de la jurisprudència del TS o d'AP, que són preferiblement sobre les següents qüestions: tipus objectiu (imputació objectiva-causalitat), tipus subjectiu (dol-imprudència), iter criminis i autoria i participació, justificació, culpabilitat (imputabilitat). La resolució d'aquestes pràctiques es duu a terme en una hora de classe, que és preferentment la de dilluns, segons consta al calendari que es facilita als alumnes (activitat presencial).
- Bloc 3 (sistema de sancions penals): es realitza un exercici de determinació de la pena, també efectuat a classe sobre la base de diversos supòsits plantejats, però que requereix, per part de l'alumne, la prèvia lectura de diversos preceptes del Codi penal. En aquest cas la realització de l'activitat d'AC és la forma escollida per exposar els continguts teòrics, la qual cosa resulta més adequada tenint en compte les especificitats de la determinació de la pena, en que és més entenedora l'exposició en atenció a diversos casos. La realització d'aquesta activitat té una durada aproximada de dues hores (activitat dirigida).

A banda d'aquestes activitats s'efectuaran dues proves de seguiment de l'assignatura, una aproximadament a meitat del quadrimestre i l'altra al final, que fan mitja ponderada (de manera que la segona valgui el doble que la primera), car en la segona es proposen preguntes sobre matèria objecte de preguntes també en la primera (la teoria jurídica del delict fa difícil i desaconsellable, des d'un punt de vista pedagògic, la parcel·lació del temari).

6. TEMPORALITZACIÓ DE LES ACTIVITATS

La temporalització més concreta per a la realització de les diverses activitats es facilitarà als alumnes a principi de curs.

7. AVALUACIÓ

En aquesta assignatura s'utilitza un sistema d'avaluació continuada, el que representa que els alumnes poden superar l'assignatura si realitzen amb aprofitament totes i cadascuna de les activitats referides en el corresponent apartat del programa, a més, si escau, d'efectuar una prova suplementària consistent en la resposta a una pregunta de desenvolupament. Aquesta possibilitat d'avaluació no exclou, però, la possibilitat que aquells alumnes que no desitgin utilitzar aquest sistema no puguin ésser avaluats amb la realització d'un examen al final del quadrimestre.

8. MATERIALS

Bibliografia bàsica:

QUINTERO OLIVARES, G.: Manual de Derecho Penal. Parte General, ed. Aranzadi, Pamplona, 2004.
CODI PENAL (edició 2005)

Bibliografia complementària:

BACIGALUPO, E.: Principios de Derecho Penal Español Parte General, 4ª Ed., Madrid, 1997.
BECCARIA, C.: Dels delictes i de les penes, Edicions 62, Barcelona, 1989.
BECCARIA, C.: Tratado de los delitos y de las penas, Ed. Comares, Granada, 1996.
CARBONELL MATEU, J.C.: Derecho Penal: Concepto y principios constitucionales, 2ª Ed., Valencia, 1996.

CEREZO MIR, J.: Curso de Derecho Penal Español. Parte General, Tomo I (1996), Tomo II (1998), 6ª Ed., Madrid.

COBO DEL ROSAL, M.y T.S. VIVES ANTÓN : Derecho Penal. Parte General, 4ª Ed., Valencia, 1996.

FOUCAULT, M.: Vigilar y Castigar, 11ª ed., Ed. Siglo XXI, Madrid, 1998.

GARCIA PABLOS DE MOLINA, A.: Introducción al Derecho Penal, Madrid, 1995.

HASSEMER, W./MUÑOZ CONDE, F.: Introducción a la Criminología y al Derecho Penal, Ed. Tirant lo Blanch, Valencia, 1989.

MIR PUIG, S.: Derecho Penal. Parte General, 5ª Ed., Barcelona, 2002.

MUÑOZ CONDE, F y GARCÍA ARÁN : Derecho Penal. Parte General, 3ªEd., Valencia, 2002.

QUINTERO OLIVARES,G (Dir.): Comentarios al nuevo Código Penal (2ª ed,) ed. Aranzadi , Pamplona, 2001.

ROXIN, C., y otros: Introducción al Derecho Penal y al Derecho Procesal, Barcelona, 1988.

SILVA SANCHEZ, J.M.: Aproximación al Derecho Penal contemporáneo, Barcelona, 1992.

VIVES ANTON, T.S.: Fundamentos del sistema penal, Valencia, 1996.